

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת נח תשע"ז שנה ג' גליון 109

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: תיבת נח מצילה מהקנאה התאוה והכבוד

בחינת קנאה תאוה וכבוד קין קנאה, דור המבול תאוה דור הפלגה כבוד."

ואולי אפשר לומר בשונה מדברי השפת אמת, שבדור המבול לבד, נכשלו בכל שלשת המידות הללו (ועי' בספה"ק שם משמואל פרשת נח עמ' מ"ב שכתב כעין זה): קנאה, שהיתה עיניהם צרה בהצלחת חבריהם ולכן היו גוזלים וחומסים מן השני. כמו כן תאוה, שהדור היה פרוץ בגילוי עריות. וכן נכשלו בכבוד, בכך שלא הסכימו לשמוע בקולו של נח שהוכיחם על המבול, והמשנה באבות (פ"ד מכ"א) אומרת: הקנאה התאוה והכבוד, מוציאין את האדם מן העולם. משום כך הוצרכו אנשי דור המבול לצאת מן העולם.

בזה יתבאר טעם לגודל התיבה, אשר ענינה להציל את נח ואת משפחתו מהשפעה השלילית של שלש המידות הרעות: הקנאה התאוה והכבוד:

שלש מאות אמה ארכה, וזאת על פי דברי הגמרא בחולין (צ:): אמר ר' יצחק בר נחמני אמר שמואל: בשלושה מקומות דיברו חכמים לשון הואי אלו הן: א. תפוח. ב. גפן. ג. ופרוכת דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן פרוכת וכו' ושלש מאות כהנים מטבילין אותה. ופרש רש"י: "לשון הואי" לשון הדיוט שאינו מדקדק בדבריו ומוציא בפיו דברים שאינו ולא שיתכוון לשקר אלא לא דק "ושלוש מאות כהנים" גוזמא.

נמצא כי המספר "שלש מאות" מורה על הוואי וגוזמא, ובא בורא עולם ללמד, כי שלש המידות הרעות הללו

"וזה אשר תעשה אותה, שלוש מאות אמה אורך התיבה חמישים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה. ואל אמה תכלנה מלמעלה".

לכאורה יש להבין את טעמם של מידות התיבה – שלש מאות, חמישים, שלושים, והאמה אחת מלמעלה. כי הרי בדרך הטבע לא היה מקום בתיבה להחזיק את החיות הגדולות כדוגמת הפילים ג'רפות וכדומה שהוכנסו לשם, ורק בדרך נס על ידי שהיה מועט המחזיק את המרובה נקלטו, הרמב"ן כבר מבאר (ו, יט), שכניסת בעלי החיים אל התיבה היתה בדרך נס. וממשיך הרמב"ן ומקשה, אם ממילא הוזקקו לנס, אפשר היה כבר לעשות תיבה קטנה מאוד ולא לטרוח ולבנות שלש מאות אמה? ומיישב הרמב"ן בשני תירוצים: תירוץ ראשון – "ראה ה' יתברך לעשותה גדולה כדי שיראו אותה בני דורו ויתמהו בה, ויספרו עליה, וידברו בעניין המבול וכנסו הבהמה והחיה והעוף לתוכה, אולי יעשו תשובה". תירוץ שני ברמב"ן – "ועוד עשו אותה גדולה, למעט בנס כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים".

אך יש להבין מדוע נבחרו מידות אלו דווקא: שלש מאות אורך חמישים רוחב ושלושים אמה קומתה.

נראה לומר הסבר חדש לענין מידותיה של התיבה, בהקדם, השפת אמת (פרשת נח תרנ"ז) מביא בשם המגיד מקוזה"ניץ ש"נכתבו פרשת קין דור המבול ודור הפלגה, כי כל אדם יש בו מאלה הדורות וצריך לתקן עצמו והם

קנאה תאוה וכבוד, נובעות מדמיון והוואי, ואם יתבונן האדם בעיני שכלו, יראה הכל דמיון ולא שווה דבר.

ולמשל, כאשר מקנא בחבירו על כספו הרב שיש לו, וכי יודע הוא את המחלות המקוננות בקרבו ושצריך לבזבז את רוב כספו עבור תרופות וכדומה, הרי אם היה יודע על כך, מיד היתה מסתלקת ממנו הקנאה. כמו כן התאוה, הכל נובע מדמיון של היצר הרע, הסבא מנובהרדוק בספרו מדרגת האדם (תקופות העולם, תקופת מעמד הר סיני), שבכוחו של היצר לתעתע באדם ע"י הדמיון. אך הכל הוא רק אחיזת עיניים, ואם יביט האדם בראיה חדה, ודאי יכיר את השקר והזיוף שבו. יעו"ש באריכות.

וכן הכבוד נובע מדמיון. וכמו שכתב הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק י"א): הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם, ואי אפשר לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו וכו'. והכבוד האמיתי אינו אלא ידיעת התורה באמת, וכן אמרו ז"ל אין כבוד אלא תורה שנא' "כבוד חכמים ינחלו", וזולתה אינו אלא כבוד מדומה וכוזב ובל ואין בו מועיל. עכ"ל.

ההנאה מהערכת הבריות הריהי תוצר של כח הדמיון הרב דסלר בספרו "מכתב מאליהו" (חלק א עמוד 99) מסביר שכשם שישנם ילדים המשתעשעים בצעצועיהם, כך משתעשעים מבוגרים בכבוד והמכנה המשותף שבשניהם הוא הדמיון המעניק להם סיפוק. הילד נוטל תיבה שבורה משחק בה כאילו היתה ספינה והוא רב החובל שלה. באותה מידה, המבוגר משחק בפיסות כבוד שהדמיון משלה אותו שעל ידם הוא חשוב.

"חמישים אמה רוחב התיבה", יש לומר, כי חולה גימטריא מ"ט, וכשם שיש מחלות לגוף כך יש מחלות לנפש, ושלש המידות הרעות הללו הרי הם תחלואי הנפש. והבורא מורה לנו, כי על ידי הכניסה לתיבה, יצא מן המחלות הנוראות של המידות הרעות, ולכן נכנס לשער החמישים.

כמו כן שלושים אמה קומתה, הגובה שלשים מזכיר את האות ל', שהיא האות הגבוהה מכל כ"ב אותיות התורה, ומספרה שלושים.

ובביאור הדבר מצינו במשנה באבות (פרק ו' משנה ה') שאומרת: "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות" [בביאור הגר"א מונה את המעלות בפרוטרוט].

בביאור הדברים כתב המהר"ל: "כי אלו שלושים מעלות הם הוראה על גדולת וחשיבות המלכות, שהמלך יש לו שלושים מעלות, ואין המעלה באלו דברים עצמם, רק שהם מורים כי המלך יש לו מדרגה עליונה חשובה. ולכן יש לו שלושים דברים חשובים". ומוסיף המהר"ל לבאר את הקשר בין צורת האות למ"ד למספר שלושים: "ותמצא בכתיבת מלך באות הלמ"ד שהוא מורה על המלכות באמצע התיבה [מלך], כי המלך מתרומם מן אחיו ישראל. ורמז אל המלך שלא יהיה נבדל מן אחיו ישראל, וכדכתיב (דברים י"ג, כ) "לבלתי רום לבבו מאחיו", ולא יהיה נבדל מהם, ולכם אות המ"ם והכ"ף שהם אחיו של למ"ד דבקים עם המלך שלא יהיה נבדל מהם רק מחובר עמהם, והלמ"ד באמצע. ועוד, כי המלך בשביל שהוא דרך כבוד מלכות שהוא באמצע והעם סביב לו וכך ראוי וכו'. יעו"ש כל דבריו.

המספר שלושים רומז למלכות מחד אך גם לענוה מאידך, ולכן האות למ"ד היא האות האמצעית באותיות האל"ף בי"ת, כי למרות שהמלך נבדל מהעם ומיוחד בגדלותו – דבר הבא לידי ביטוי בהבדלת צורת האות למ"ד הנכתבת כשראשה העליון בשורה נפרדת, אך יחד עם זאת, מלך ישראל מחוייב "לבלתי רום לבבו מאחיו" – עליו להיות מחובר עם העם ונמצא באמצעיתו. ולכן מעלות המלך והמלכות במנין שלושים – הגימטריא של האות למ"ד.

כלומר, האות ל' והמספר שלשים באים ללמד, לבל יתגאה האדם במעלותיו, כי מה המלך שלו ראוי באמת הכבוד, בכל זאת נצטוו "לבלתי רום לבבו מאחיו", על אחת כמה וכמה האדם הפשוט.

בדרך זו ניתן לבאר מדוע נענשו אנשי דור המבול בהבאת מבול על העולם. ובהקדם, שלש המידות הרעות הללו נובעות מחוסר אמונה בה'. כי המאמין שכל אשר נעשה בעולם הוא מאתו ית' ולא קיימת אפשרות אחרת, וגם כל אשר יש לאדם הוא הטוב ביותר שיכול להיות לו ואין טוב יותר מזה ורק ה' ית' שהוא היודע מה טוב לו הוא שעשה

לו כד, א"כ אין משהו אחר טוב יותר, ואם הוא משנן את הדברים האלה אז אין כבר את המידות הרעות הקנאה והתאוה והכבוד. וכמו שהגמ' אומרת ביומא (לה): מכאן אמר בן עזאי: "בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך, ומשלך יתנו לך, אין אדם נוגע במוכן לחבירו".

לכן נענשו בהבאת מבול, כי מבול בגימטריא שלש פעמים שם הוי"ה, כי כל מידה רעה נובעת מחוסר אמונה וכפירה בה' ולכן פוגמת בשם הוי"ה ברוך הוא, והם שפגמו בשלוש המידות הרעות – קנאה תאוה וכבוד, פגמו בשלושת שמות הוי"ה.

משום כך, מיד לאחר פרשת המבול באות הפרשיות המתעסקות בעבודתם הקדושה של האבות הקדושים, אשר פרסמו את האמונה בעולם ועל ידי זה הטביעו בבניהם אחריהם, את ההיפך הגמור מאותן מידות מגונות. כי אברהם כנגד מידת החסד, שהיא ההיפך ממידת הקנאה. ויצחק אבינו מידת הגבורה, ההיפך מהתאוה. ויעקב אבינו סמל הענוה, יעקב מלשון עקב, שהיה מקטין את עצמו, הרי שהוא מתקן את מידת הכבוד.

ואולי אפשר לומר, שמשום כך אות הברית שנתן הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם היא הקשת. כמובא בזוה"ק (פרשת פינחס דף רטו.) שבקשת יש שלשה גוונים: לבן אדום וירוק שהם כנגד שלשת האבות. גוון לבן היא מידת החסד של אברהם אבינו. גוון אדום היא מידת הגבורה של יצחק אבינו, וגוון ירוק היא מידת התפארת של יעקב אבינו.

ויש לומר, כי אנשי דור המבול פגמו בשלש המידות הרעות הגורמות להוציא את האדם מן העולם, ומחמת כן הוצרך בורא עולם להחריב את העולם, ועכשיו אומר בורא עולם שלא אחריב עוד את העולם, כי אזכור את האבות הקדושים שהם תיקנו את שלש המידות הללו.

לכן אסתר כאשר נכנסת לביתו של אחשוורוש היא מתפללת: "אלי אלי למה עזבתני". אל"י ראשי תיבות: אדום לבן ירוק, רומז אל האבות הקדושים. שגם אם חלילה עם ישראל נכשלו באותן מידות רעות המוציאות את האדם מן העולם, יעמדו להם זכותם של האבות הקדושים אשר תיקנו עצמם משלושת המידות הרעות הללו, והטביעו בעם ישראל את המידות הטובות.

ואת זה נוכל להעתיק גם לברית מילה כי גם שם מצינו ג' פעולות: חיתוך פריעה ומציצה, וכל זה הוא כדי לשרש ולהוציא מהאדם את המידות האלה: הקנאה והתאוה והכבוד.

והוא כי החיתוך הוא כנגד הקנאה ולכן מוציאים אותו לגמרי וחותרים אותו כי זה התיקון של הקנאה. והפריעה היא כנגד התאוה שפורעים אותה, כלומר שוברים אותה, אבל לא חותרים וזורקים אותה, כי צריכים אותה לקיום האדם ולקיום העולם ולקיום המין האנושי, כמו שמצינו ביומא (ס"ט): שאנשי כנסת הגדולה עקרו לגמרי את יצר התאוה, ואז "ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח". לכן זקוקים אנו למידת התאוה, אלא בצורה מוגבלת ומותרת. והמציצה היא כנגד מידת הכבוד, כי מוצצים להוציא את הרע החבוי פנימה, ומושכים אותו ומוציאים אותו ומסלקים אותו, כן הוא בכבוד שהוא חבוי עמוק בחדרי הלב ואינו ניכר כי יכול להיות גם כשמתנהג בענוה ובשפלות אך כוונתו היא השגת הכבוד. מה שמכונה "ענוה פסולה". ולכן צריך לשרש אחריו בחורים ובסדקים ולבער אותו וזו המציצה ועל ידי סילוק ג' מדות אלו זוכים לקבל אלהותו ית'.

בספר פנים יפות בפרשת בשלח (ציון לזה בספר וילקט יוסף מערכת ר' אהרן ד' כתב: בקדושת ג' רגלים מתבטלים ג' מדות רעות דהיינו הקנאה והתאוה והכבוד, בפסח משתברת כח התאוה לכך נצטוינו שלא לאכול חמץ ושאר אלא מצה, כדי שלא יתאוה תאוה גופנית, והוא בחינת תיקון דור המבול שהיה עיקר חטאם בתאוה. בעצרת נשבר כח הכבוד ע"י כבוד התורה שנתגלה במתן תורה שקבלו כולם ואמרו: מי זה מלך הכבוד וכו'. והוא תיקון דור הפלגה שעיקר חטאם היה הכבוד והגאווה. שאמרו "הבה נבנה לנו עיר וכו'". ובסוכות משתבר כח הקנאה המביאה למחלוקת, והם נכנסים לסוכה וקיום מצות ארבעת המינים שהוא התקשרות בלב שלם יחד.

ולדרכינו יש לומר, כי שלשת הרגלים מביאים את היהודי לידי אמונה, בסוכה יושב תחת "צילא דמהימנותא", ובפסח אוכל "מיכלא דמהימנותא". כמו כן בחג השבועות זוכים שכל שבעת הרקיעים נפתחים ו"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". ועל ידי כך מכיר

יודע כי הכל מאיתו יתברך, ולכן מסתלקות ממנו הקנאה התאוה והכבוד הבאות מחוסר אמונה.

החיד"א כותב בספרו נחל קדומים בשם האר"י הקדוש, שנח נתגלגל ביוסף הצדיק ובמשה רבינו ונתקן על ידם.

וזהו שאומר הכתוב "ונח מצא חן בעיני ה'" ובמה מצא חן? ממשיך הכתוב ואומר: "אלה תולדות נח נח", בזכות תולדותיו שהם הגלגולים שנתגלגל בהם שנקראים בבחינת "בנים" לגבי הגלגול הראשון, וממשיך הכתוב ואומר במי נתגלגל, "איש צדיק תמים" צדיק הולך על יוסף הצדיק, ו"תמים" מתפרש על משה רבינו שהיה תמים ושלם בכל מעשיו.

המקור לדבריו שנח התגלגל ביוסף הצדיק הוא מדברי המקובל הרמ"ע מפאנו בספרו גלגולי נשמות (סימן קנ"ג), נח שנשתכר ונתגלה בתוך אהלו, נתקן ביוסף שלא שתה יין עד שראה את אחיו ושתו ונשתכרו עמו.

ענין זה מתאים עם דברי רבינו האריז"ל בשער הפסוקים בפרשתינו שמפרש בדרך רמז את הכתוב: "ויולד נח שלשה בנים", כי נח ויוסף היו בחינה אחת, ולכן ג' פעמים ב"ן בגימטריא יוסף. וזהו הרמז "ויולד נח שלשה בנים", שהוליד שלש פעמים ב"ן שמספרו יוס"ף.

ונראה לומר כי נח חזר בגלגולו של יוסף הצדיק, מחמת שלא השפיע על אנשי דורו לתקן את מעשיהם וחטאו בשלש המידות הרעות, לכן חזר בגלגולו של יוסף הצדיק שתיקן את שלוש המידות הרעות: מידת הקנאה: כתב החיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת י' אות כ"ח) וז"ל: כתב הרב המושלם מהר"ר יש"ר מקנדיא בספר כח ה', כי מי ששמו יוסף מסוגל שיתקנאו בו וכן יוסף גימט' קנאה ע"ש. ע"כ. ויש לומר, כי נקרא שמו יוסף להורות שתיקן את מידת הקנאה. כמו כן תיקן את מידת התאוה, שהתגבר על יצרו ולא נכשל עם אשת פוטיפר, כמו כן תיקן את מידת הכבוד, כמו שמביא רש"י (שמות א', ה'): "ויוסף היה במצרים – והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו". שהרי יוסף לא נשתנה גם בהיותו רועה צאן אביו, גם

בהיותו כלוא במצרים, או בהיותו מלך במצרים, גם אז לא נכשל במידת הכבוד, וכפי שמגדיר זאת חובות הלבבות: "מידת ההשתוות".

נמצא, כי נח חזר בגלגולו של יוסף הצדיק, כדי לתקן את שלש המידות הרעות.

טעם לשם "מר השון"

מצינו בהלכות גיטין (אהע"ז סימן קכ"ו) ששם החודש הוא "מרחשון", והגר"ח פאלאני ז"ל בספרו מועד לכל חי (סי' כ"ו אות ד') הביא שלשה טעמים לכך, האחד ע"ש שנפטרה בו רחל אמנו. השני, על שם שאין בו יו"ט. והשלישי, ע"ש טיפת גשמים שיורדת, דמר הוא מלשון "הן גוים כמר" (וטעם זה נכתב כבר בפר"ח בהל' גיטין סי' קכ"ו סעיף ז).

ונראה לתת הסבר חדש לשם מרחשון, על פי מה שמובא בספר שם משמואל (פרשת בראשית, תרע"ב) בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, שכל הגזרות המתחדשות על שונאי ישראל (בלשון סני נהור) מן המלכויות, והטלת המיסים והארנוניות, התחלתן תמיד מחודש מר השון.

ונראה לתת הסבר לכך, כי המשכת ההשפעות לעולם תלויות באמונתו של האדם, שהרי אמונה עניינה המשכה כמו שנאמר "ויהי אומן את הדסה" (כך מובא בספרים הקדושים, עי' למשל שפת אמת דברים תרנ"ג), וכל שהאדם מאמין יותר, כך יכול להמשיך על עצמו שפע של ברכה וטובה. והנה, בכל חודש תשרי, ימים בהם מסתופפים "בציאל דמהימנותא", קל לאדם להאמין בו יתברך, אולם בחודש מרחשון בהם חוזרים לימי השגרה ולעסקיו הרגילים, כמו כן לנסיגות החיים, מתחיל האדם לחשוש שמא לא פעל כראוי בתפילות הימים הנוראים ולא הצליח להביא על עצמו שנה טובה, אותן מחשבות של ספק וחשש, גורמות להמשיך על עצמו נזירות שאינן טובות ח"ו. אלא מוטל על האדם להאמין ולבטוח, כי הקב"ה אל רחום וחנון מחל וסלח לנו על כל עוונותינו, וכתב וחתם את כולנו לשנה טובה ומבורכת. ובכה אמונה זו להמשיך על עצמו שפע של ברכה וישועה.

רמז לדבר "מרחשון" בגימטריא "ותצחק", לרמז כי ה"מר" מגיע מחמת "ותצחק" – חוסר אמונה, כמו אצל שרה אמנו שצחקה ולא האמינה לבשורה שייולד לה בן, וזה החסרון של חודש מרחשון, שאנשים לא מאמינים כי בכוחו יתברך להשפיע עליהם ישועה ורחמים.

הבה נתחזק באמונה, כי ה' הוא אל טוב ומטיב, ובוה נזכה במקום ל"ותצחק" ל"ותשחק ליום אחרון".